

Montserrat Fosalba i Domènech

LA GUERRA CIVIL A ABRERA

Abrera: Ajuntament, 2001

MIQUEL RUIZ CARRILLO

És lloable, tal com destaca Montserrat Fosalba en la introducció d'aquesta *Guerra civil a Abrera*, la importància de rescatar de l'oblit un període que, si bé és relativament a prop en el temps, ha estat relegat a un oblit forçat, primer per una dictadura i després per una transició més preocupada de la conciliació de la societat que del rescat i perdurabilitat de la memòria. És potser l'última oportunitat per rescatar per a la història col·lectiva i per a la societat en general els testimonis encara possibles. I és això justament el que fa l'autora, intentant completar la pèrdua de documentació municipal, incorrectament conservada, en els millors dels casos, durant dècades per les autoritats encarregades de vetllar-la, amb la utilització de les fonts orals, destacant les limitacions que el temps està imposant al recull d'aquestes fonts; els protagonistes en l'àmbit polític local ja han deixat de ser entre nosaltres, després del pas de més de 60 anys de l'acabament de la Guerra Civil. Actualment s'ha de recórrer a persones que quan van passar els fets eren de curta edat,

nens que guarden el record d'allò protagonitzat pels seus familiars, o bé recuperar documents guardats acuradament durant dècades. D'entre tots els entrevistats en destaca un, Joan Barnet i Ollé, perquè el seu record ressegueix l'esclat de la revolució a Abrera, la seva posterior incorporació a files, la lluita al front, com va caure presoner i un llarg periple d'estades per diferents camps de concentració franquistes —on sota unes condicions de vida infrahumanes emmalaltien i morien un gran nombre de persones—, el seu trasllat al batalló de treballadors —on, si més no, es menjava amb regularitat— i, una vegada acabada la guerra, el servei militar a l'exèrcit nacional i la tornada a Abrera.

L'Abrera d'aquell moment és una població petita, amb l'agricultura com a activitat principal i més concretament amb la vinya com a cultiu de producció majoritària. És una societat petita però, com tantes altres a la comarca, era dividida en dos grups organitzats al voltant de dues societats que convocaven les seves pròpies festes, envelats, tenien saló de cafè propi, etc. La instauració de la Segona República i el seu sistema electoral havien significat posar en perill el sistema de control caciquil que fins llavors havia dominat el poder local.

Malgrat aquesta rivalitat, a Abrera no hi va haver assassinats a la rereguarda quan va esclatar el conflicte civil i fins i tot al rector local se li va permetre la fugida després d'haver estat amagat durant els primers mesos de la guerra, quan la repressió va ser més dura. Així com tampoc es va cremar l'arxiu parroquial, i avui dia es pot disposar d'unes sèries documentals de gran valor històric. L'autora ha tingut també l'avantatge de poder consultar els arxius de la Falange local, quan la majoria han desaparegut per haver estat cremats l'any 1977 per ordre governativa, fet que li ha permès completar dades sobre fets succeïts durant la Guerra Civil.

En principi, el desenvolupament de la Guerra Civil a Abrera va seguir les característiques que van ser comunes a la resta de poblacions de la comarca del

Ressenyes

Baix Llobregat, com, per exemple, la manca progressiva de menjar, malgrat el racionament establert, que va portar les autoritats locals a cercar farina fora d'Abrera per tal d'assegurar un mínim de pa per als habitants del poble, sobretot després de l'arribada de refugiats de les zones afectades directament pels fronts de guerra. Però també es poden observar particularitats locals, com va ser el cas de la important font d'ingrés municipal que durant la Guerra Civil va suposar la disponibilitat de boscos i més concretament de llenya, ja fos per a la producció de carbó com per a la de fusta, activitat que finalment va motivar la intervenció del servei forestal de la Generalitat davant el greu impacte que suposava la tala a gran escala d'arbres del terme municipal. Un altre aspecte a destacar i com a mostra de la solidaritat dels habitants d'Abrera, dintre de les possibilitats de què disposava com a petita població, va ser la realització durant la Guerra Civil, de diverses subscripcions populars destinades a la solidaritat amb poblacions afectades directament pel front, com van ser Madrid, Guadix (Granada), Guareña (Badajoz) o Belchite.

En allò que fa referència als refugiats de guerra i gràcies a la informació conservada a l'ajuntament, l'autora ha reconstruït amb força cura la procedència, composició i allotjament dels refugiats que Abrera va acollir durant el conflicte, i fins i tot deixa constància d'aquells que tenien fills refugiats a Anglaterra.

Una vegada acabada la Guerra Civil es va iniciar la repressió franquista, i tot i que a Abrera la repressió republicana no havia estat especialment important, la repressió de les autoritats "nacionals" es va iniciar amb la detenció i posterior mort, sense cap tipus de causa judicial ni garantia de cap mena, de dos veïns de la població. Cal destacar també el testimoni, ja reproduït amb anterioritat, del soldat Manuel Prado Chao, que fa referència al pas de les tropes nacionals per la veïna població d'Olesa de Montserrat i al tràgic afusellament de dotze veïns d'aquella població, però conduïts i finalment enterrats al cementiri d'Abrera. Van ser persones vinculades ideològicament a l'esquerra, tràgicament caigudes en l'anonimat que els va impedir ser inscrites com a difunts en el Registre Civil, en el millor dels casos fins mesos després del seu afusellament, i en el pitjor cas fins més d'una dècada després.

A continuació, com a mínim vint-i-vuit veïns van ser emprisonats en aquells recintes habilitats improvisadament per les noves autoritats donada la pràctica

impossibilitat de confinar més presos en una presó Model de Barcelona completament saturada (es parla de tretze presos en cel·les que haurien de ser individuals). Aquesta població emprisonada va viure un llarg període de sol·licituds de llibertat condicional, avals, controls, etc., amb unes autoritats oficials conscients que una gran part de les poblacions al seu càrrec eren com a mínim indiferents, si no contràries, als preceptes de "l'Espanya nacional".

Pel que fa als soldats que s'havien incorporat a l'exèrcit de la República, ara patien reclusió en camps de concentració i batallons de treballadors distribuïts per tot Espanya en l'espera de la seva classificació en funció dels informes i avals elaborats per la triade municipal des del lloc d'origen de l'emprisonat. La llista dels veïns d'Abrera que van passar per aquests camps durant la guerra o una vegada acabada, ens deixa veure el recorregut que van haver de patir molts d'ells, així com aquells que van morir a conseqüència de malalties (com la pneumònia o la febre tifoide), contretes durant la seva estada en aquests camps, donades la pràctica inexistència d'higiene i una alimentació minsa i desequilibrada, considerades més que acceptables per les autoritats franquistes ja que els confinats havien estat classificats com a rojos.

Per concloure el tràgic balanç de morts resultants de la guerra, l'autora destaca dos accidents que es van produir com a conseqüència del material bèl·lic (generalment granades, bombes de morter i d'aviació) que no havia esclatat o havia estat abandonat durant la retirada de les tropes republicanes i que era escampat per les zones de conflicte. Malauradament, van ser altra vegada els nens les principals víctimes, ja que la seva pròpia infantesa els feia imprudents i la manipulació d'aquest material o el simple llançament de pedres a les bombes van provocar, només a Abrera, la mort de dos nens i en van ferir sis més.

Per finalitzar, voldria destacar a títol personal la importància que té el fet que molts d'aquests pobles del nord i interior de la nostra comarca, que progressivament deixen de ser petits, surtin de la immobilitat que els ha caracteritzat fins ara, i a l'esforç de preservació i conservació dels fons històrics municipals afegeixin un caràcter divulgatiu com ha estat la publicació d'aquest llibre, fruit, com molts altres a la comarca, d'un premi d'investigació local patrocinat per l'Ajuntament.